

СВІТЛОЇ ПАМ'ЯТІ ВОЛОШИНА ПЕТРА ВЛАСОВИЧА

27 листопада 2021 року пішов з життя доктор медичних наук, професор Волошин Петро Власович. Петро Власович — без перебільшення — був цілою епохою в українській неврології. Видатний науковець-невролог, блискучий лікар, талановитий організатор науки та педагог, заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, беззмінний директор ДУ «Інститут неврології, психіатрії та наркології НАМН України» протягом 40 років (1977—2017), голова ГО «Асоціація неврологів, психіатрів і наркологів України», голова спеціалізованої ради з захисту докторських дисертацій з неврології, психіатрії та наркології, голова Експертної комісії МОЗ та НАМН України з неврології, член Наукової ради Міністерства охорони здоров'я України, головний редактор журналу «Український вісник психоневрології» (1994—2019) — це далеко не всі професійні здобутки Петра Власовича. Його заслуги відзначено багатьма нагородами: Орденом «За заслуги» III ступеня, Орденом Дружби народів, Орденом «Морський Хрест» III ступеня, 6 медалями, медаллю Міля Федерації Космонавтики СРСР, знаком «Відмінник охорони здоров'я», грамотами Верховної Ради України, Міністерства охорони здоров'я, його ім'я занесено до Алеї Трудової Слави України. 2017 року Петра Власовича було вшано-

вано званням Почесного громадянина м. Харкова, що було особливо значущим для нього. Але найголовніше — Петро Власович був чудовою Людиною, яку поважали, цінували і любили цілі покоління тих, кому пощастило з ним працювати і у нього вчитися.

Петро Власович прожив складне, але цікаве життя. Він народився 13 січня 1928 року в селищі Любарці Баришівського району Київської області. У своїх спогадах Петро Власович з любов'ю та теплою відзивається про свою родину. «Звичайно у всіх людей першими та основними вчителями є їхні батьки. Мені дуже пощастило, що я мав таких батьків, як мої мама і тато. Вони показали та довели, що батьківський обов'язок перед своїми дітьми є священним. Вони навчили нас працьовитості, порядності та любові до людей та Батьківщини. Вони робили все, що залежить від них, щоб ми здобули вищу освіту і стали справжніми людьми», — писав у своїй книзі «Якого роду і хто я» Петро Власович Волошин.

Дитинство та юність Петра Власовича прийшлися на тяжкі для України роки, навчання в школі доводилося переривати. Відразу після звільнення України Петро Власович отримав семирічну освіту і вступив до спецшколи військово-повітряних сил у Харкові, бо хотів зробити і свій внесок у перемогу. Але повоювати він не встиг і, за власним висловом, «генетично схильний до доброти», вирішив обрати громадянську спеціальність. 1947 року, склавши екстерном іспити, Петро Власович розпочав вищу інженерну освіту. Але довелося переходити на заочне, бо було потрібно працювати, а згодом, 1950 року Петра Власовича призвали на військову службу і відправили до Ленінградського військового округу. Його зарахували у школу сержантського складу медичної служби, де він тісно контактував з Ленінградською Військово-медичною академією. Тому після демобілізації 1953 року Петро Власович вирішив, що, окрім політехнічного інституту, який вже був закінчений заочно, потрібно пройти навчання і в медичному інституті. Тому Петро Власович вступив до Харківського медичного інституту.

Завідувач кафедри нервових хвороб професор Георгій Данилович Лещенко, побачивши зацікавленість Петра Власовича (на той час — студента четвертого курсу) у вивченні функцій головного мозку та високо оцінивши його інженерні знання та навички, запропонував створити йому на кафедрі електрофізіологічну лабораторію. Насамперед Петро Власович вирішив створити прибор для запису біоструму головного мозку. Він створив прибор для запису викликаних зорових потенціалів, прибор для визначення напруги кисню в тканинах м'язів, перший у Харкові багатоканальний енцефалограф. Були розроблені та виготовлені дві оригінальні пневмосистеми. За допомогою однієї з них можна було безкровно одночасно записувати артеріальний тиск у шести точках: скроневий (праворуч і ліворуч),

плечовий (праворуч і ліворуч), стегновий (праворуч і ліворуч). Друга система призначена для масажу паретичних кінцівок за принципом хвилі, що біжить. В цій лабораторії Петро Власович розробив та виготовив і інші оригінальні прилади, для ознайомлення з якими приїжджали видатні вчені з Москви, Києва, Одеси, наприклад, академіки В. В. Фролькіс, О. М. Вейн та інші.

1959 року Петро Власович з відзнакою закінчив Харківський медичний інститут. Використовуючи створену ним лабораторію, Петро Власович 1962 року захистив кандидатську дисертацію «Стан судинної системи при гіпертонічній хворобі з осередковими та дифузними церебральними порушеннями (у клініко-енцефалографічному висвітленні)». Виконуючи дисертацію та удосконалюючи лабораторію, Петро Власович часто працював у лабораторії цілодобово, там же і ночуючи. На добровільних засадах йому допомагала в лабораторії медична сестра неврологічного відділення обласної лікарні Раїса Хоменюк, яка згодом стала Раїсою Іванівною Волошиною. Петро Власович називав її ласкаво Раюшка, і вони прожили довге сімейне, щасливе життя.

Лабораторія Волошина стала центром тяжіння молодих вчених, зацікавлених цією проблемою. Зокрема, військова академія ім. Говорова зацікавилась навчанням іноземним мовам уві сні, інститут радіофізики — питаннями телепатії. З конструкторським бюро двічі Героя Радянського Союзу В. Г. Сергєєва велись роботи з впливу фізичних факторів на головний мозок людини. Співпраця з потужними оборонними організаціями забезпечувала лабораторію Волошина потрібним сучасним (на той час) обладнанням та матеріалами. Петро Власович продовжує педагогічну, практичну та наукову діяльність на кафедрі нервових хвороб на посаді асистента (1962—1966), а потім — на посаді доцента (1966—1972). 1972 року він успішно захищає докторську дисертацію «О нейрогенних структурно-функціональних системних механізмах патогенезу опікової хвороби», де були досліджені проблеми з головним мозком, психологія хворого з опіками.

Після захисту докторської дисертації Петро Власович пройшов за конкурсом на посаду завідувача кафедри в Чернівецькому медичному інституті. Чернівецький період життя Петра Власовича відзначений швидким кар'єрним зростанням. 1973 року Петра Власовича було призначено деканом лікувального факультету Чернівецького медичного інституту, з 1974 року він стає проректором з наукової роботи. Того ж року йому присвоюють вчене звання професора. «Можна сказати, що у Чернівцях у нас панували Мир та Благодать», — казав Петро Власович, підбиваючи підсумок буковинського періоду свого життя. Але несподівано надійшла пропозиція, від якої було неможливо відмовитись.

Петру Власовичу запропонували очолити Харківський науково-дослідний інститут клінічної та експериментальної неврології та психіатрії (тепер — ДУ «Інститут неврології, психіатрії та наркології

НАМН України»). На ту пору НДІ, що колись звучав на весь світ, втратив колишній авторитет, перетворився на інститут третьої категорії з урізаним штатом, фінансуванням, інститут не мав навіть власної клініки. Перспективні вчені стали звільнюватися, у колективі панували чвари, було декілька протиборчих груп. Змінювалися директори, мотивуючи своє звільнення за власним бажанням неможливістю налагодити нормальну наукову роботу. Стояло питання про поділ інституту: залишити у Харкові тільки інститут неврології, а у Києві відкрити інститут психіатрії.

Петро Власович, перш ніж дати згоду, поставив перед Міністерством охорони здоров'я три вимоги: по-перше, залишити у Харкові комплексний інститут неврології та психіатрії; по-друге, створити власну клініку інституту; третьою умовою було будівництво лабораторного корпусу та пансіонату для короткочасного перебування хворих, які приїхали на консультацію. Усі три умови були прийняті міністром.

19 травня 1977 р. Петро Власович очолив інститут неврології та психіатрії (директором інституту він залишався наступні 40 років). Терміново було потрібно вживати заходів щодо відновлення престижу та авторитету інституту не лише в Україні, а й в усьому Радянському Союзі. З 1 січня 1979 року, відповідно до наказу № 420 МОЗ України, в інституті була створена клініка на 240 ліжок. У цьому наказі передбачалося і будівництво лабораторного корпусу, пансіонату на 50 ліжок. Будівництво мало бути розпочато 1991 року, але подальше життя не дало перетворитися цим планам на дійсність.

Спираючись на невелику групу авторитетних вчених, що була в Інституті, Петро Власович особисто почав підбір перспективної наукової молоді, яка стала у подальшому професорами та основою інституту. Це — Марута Н. О., Мерцалов В. С., Мищенко Т. С., Сухоруков В. І., Шестопалова Л. Ф., Лінський І. В., Мінко О. І., Підкоритов В. С., Танцура Л. М., Бачериков А. М. та інші.

Оскільки інститут був головним та єдиним інститутом в Україні з неврології та психіатрії, треба було повернути до інституту і керівництво проблемними комісіями за цими спеціальностями. Маючи інженерну освіту та досвід організації нейрофізіологічної лабораторії на кафедрі Харківського медінституту, Петро Власович організував в Інституті великий відділ нейропсихокібернетики, завдяки чому вдалося отримати спецазовлення у космічній та оборонній галузях. Це дало можливість перевести інститут з третьої категорії у другу, а потім і у першу, найвищу.

Авторитет Інституту зростав. 1980 року Петро Власович став головою проблемної комісії з неврології МОЗ України. 1982 року його вибрали головою Науково-практичного товариства неврологів та психіатрів України (нині — ГО «Асоціація неврологів, психіатрів і наркологів України», головою якої Петро Власович був до своїх останніх днів), він став членом наукової медичної ради МОЗ України. 1984 року Петро Власович був обраний членом Правління Всесоюзного товариства неврологів та психіатрів,

а 1985 року увійшов до складу Президії правління цього товариства. Про громадське визнання заслуг Петра Власовича свідчило його обрання 1986 року депутатом Харківської міської ради. Через два роки він вже обіймав посаду голови Постійної комісії з охорони здоров'я.

Петро Власович впевнено та успішно провів Інститут, якій він очолював, крізь проблеми та випробування 1990-х років, і саме під керівництвом Петра Власовича 2000 року Інститут був введений до системи Національної академії медичних наук України, відновивши таким способом свій високий академічний статус, з якого у 1920-х роках починалася діяльність цієї славетної установи.

Внесок Петра Власовича у вітчизняну психоневрологію неможливо переоцінити. Він досліджував вплив малих доз радіації на нервову систему людини внаслідок аварії на Чорнобильській атомній електростанції. Під його керівництвом було розпочато роботи з вивчення проблем нейроінфекцій, вертеброневрології, дегенеративних захворювань нервової системи, широкого нозологічного спектра проблем психічної патології. Серед перших в Україні Петро Власович ініціював вивчення психоневрологічних та психологічних аспектів медицини катастроф та екстремальних ситуацій; він розпочав і повсякчасно поглиблював актуальні нейрофізіологічні та медико-психологічні дослідження для космічних програм України та Українського антарктичного центру.

Невтомна діяльність Петра Власовича була важливим складником того, що сучасна українська психоневрологія зараз є відомою та впізнаваною у світовій науковій медичній спільноті. Він брав участь у роботі кількох міжнародних наукових товариств, а очолювана ним ГО «Асоціація неврологів,

психіатрів і наркологів України» стала колективним членом провідних міжнародних професійних асоціацій, як-от Всесвітня психіатрична асоціація, Європейська психіатрична асоціація, Європейська академія неврології, на форумах яких українські неврологи, психіатри, наркологи, медичні психологи і нейрофізіологи регулярно представляють результати своїх досліджень.

Волошин Петро Власович — автор 18 винаходів і патентів, понад 550 наукових праць, серед них 13 монографій та 26 навчальних посібників. Він заснував велику наукову школу психоневрологів: під його керівництвом виконано 23 докторські та 65 кандидатських дисертацій. Серед його учнів — лауреати Державних премій України в галузі науки і техніки, заслужені діячі науки і техніки України, академіки і члени-кореспонденти Національної академії медичних наук України, керівники профільних установ, відділів, кафедр не тільки у різних містах України, але й за кордоном...

Петро Власович Волошин був не лише видатним науковцем, лікарем та педагогом, але й справжнім громадянином. Він палко любив свою країну, і в своїй книзі «Якого роду і хто я» писав: «Я же вірю, що Україна стане країною-матір'ю і не залишиться країною-мачухою, а її діти перестануть прагнути її покидати. Але ніхто, крім нас, і за нас цього робити не буде. Ми завжди повинні пам'ятати слова митрополита Андрія Шептицького: «Тихою, невтомною працею любіть Україну».

Вічна пам'ять видатному вченому, лікарю, організатору, педагогу, нашому Вчителю і Наставнику!

Колектив ДУ «Інститут неврології, психіатрії та наркології НАМН України», Президія ГО «Асоціація неврологів, психіатрів і наркологів України».